

La repressió del primer franquisme a Granollers (1939-1944)

159

Ponències
Anuari del
Centre d'Estudis
de Granollers
2003

La investigació que presento és un projecte de recerca que pretén aprofundir en la repressió del primer franquisme a Granollers. El motiu d'aquesta investigació és doble: per un cantó, l'interès que sempre he tingut sobre aquest tema i que em va portar a col·laborar en el projecte per fer un vídeo i una unitat didàctica a partir de les vivències de persones que van participar a la Columna del Vallès i que es va presentar a aquesta convocatòria ara fa dos anys. El segon motiu és el descobriment d'unes carpetes a l'Arxiu Municipal de Granollers on hi havia més de 1300 avals que donen les autoritats durant el primer franquisme a granollerins i granollerines.¹

A partir de tot això, he iniciat una prospecció per veure quina és la documentació que permetria fer un estudi exhaustiu sobre la repressió del primer franquisme a la ciutat de Granollers i per això vaig comptar amb el suport del personal de l'Arxiu i de Joan Garriga i Andreu, el qual em va informar de les seves investigacions sobre el tema que formen part del seu monumental estudi sobre el franquisme titulat *Franquisme i poder polític a Granollers, 1939-1975*.

El projecte pretén fer una anàlisi exhaustiva de la documentació coneguda sobre la repressió del primer franquisme a Granollers per tal de veure com va afectar la població granollerina en els diversos àmbits, incorporant-hi aspectes com confiscacions, humiliacions, discriminacions, a part de les persecucions judicial i militar que han estat les més estudiades. També pretenc, amb el suport de les fonts orals, veure el que va suposar això per als represaliats i per a la població granollerina en general.

¹ Aquestes carpetes em van ser mostrades per l'arxivera de l'esmentat arxiu, Roser Rodríguez, durant una recerca anterior sobre Creu Roja a Granollers.

Metodologia

160

La repressió és quelcom que no només inclou les persecucions polítiques i judicials, les quals tot i ser potser la part més important, no són les úniques. Així, Conxita Mir ens mostra un quadre molt variat de mecanismes repressius, i a part de la Ley de Responsabilidades Políticas, esmenta aquelles conseqüències que anaven més enllà de la immobilització dels béns i la confiscació de patrimonis, com ara desmobilització social, por, humiliació, impotència, etc.² Altres autors com Àngel Garcia i Fontanet també han insistit en el mateix, incloent-hi la mort, la presó, l'exili (interior i exterior), la discriminació social, política, religiosa, econòmica, ideològica, la fam, la por, la depuració administrativa, els genocidis culturals, etc., com a part de la repressió que patiren els vençuts.³

En aquest sentit, la primera part de l'estudi es dedicarà a consultar la documentació que hi ha a l'Arxiu Històric Municipal de Granollers, a l'Arxiu Històric del Govern Civil de Barcelona, al Archivo Histórico Nacional d'Alcalà d'Henares i Salamanca. La localització d'aquests materials que apareixen a l'apartat de fonts documentals ha estat després de la lectura de la tesi doctoral de Joan Garriga i Andreu i un primer sondeig fet a l'Arxiu Històric Municipal de Granollers. Així, el mateix Joan Garriga i Andreu en el seu exhaustiu treball sobre el franquisme granollerí ens diu que «no es pot deixar de banda l'extraordinària quantitat de dades i expedients de represaliats, depurats i controlats que hi hagué a la ciutat, fruit d'unes activitats oficials que tingueren lloc entre, bàsicament, 1939 i 1943, i portades a terme per la justícia militar, els informadors i investigadors de l'Ajuntament, la Guàrdia Civil i la Policia Municipal. El resultat de la neteja (...) i del control personal, professional i familiar va ser aclaparador.»⁴

² Conxita MIR, Fabià CORRETGÉ, Judit FARRÉ, Joan SAGUÉS: *Repressió econòmica i franquisme: L'actuació del Tribunal de Responsabilitats Polítiques a la província de Lleida*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1997. Pàg. 27 i 28.

³ Àngel GARCIA I FONTANET: «Un aspecte de la repressió franquista de la postguerra. la Ley de Responsabilidades Políticas» dins Risques, Vilanova i Vinyes, ed. *Les ruptures de l'any 1939*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2000. Pàg. 129-152.

⁴ Joan GARRIGA I ANDREU: *Franquisme i poder polític a Granollers, 1939-1975* Tesi doctoral dirigida per Borja de Riquer. UAB, 2000.

A partir del mateix treball i de les primeres observacions que hem fet de la documentació, hem pogut observar que l'estudi d'aquesta documentació té una part quantitativa i una altra qualitativa que van lligades. En aquest sentit, les llistes de persones avalades, depurades i perseguides són molt grans i inclouen en algun cas més de 1.600 persones en una ciutat que no arribava a les 15.000 persones. Per tant, és necessari creuar les dades de les persones represaliades i investigades, per conèixer l'abast d'aquesta investigació dels vencedors, la qual sembla d'una gran envergadura.

En segon lloc, amb la documentació referida a la Causa General, les depuracions municipals, els masons, les persones acusades de desafectes i les dades de què disposem respecte l'actuació del Tribunal Regional de Responsabilidades Politicas pretenc fer un seguiment més exhaustiu, cas per cas, per veure qui eren els encausats, de què se'ls acusava, i com se'ls castigava. En aquest sentit, a part de les sancions establertes a partir de la legislació repressiva franquista, crec important arribar a conèixer els altres mecanismes repressius dels quals parlàvem anteriorment: desmobilització social, por, humiliació, impotència, les diverses discriminacions, la persecució cultural, etc.

Per això, pretenc localitzar testimonis propers a les persones represaliades per tal de conèixer a partir de tècniques d'història oral tots aquests mecanismes que aplicà el règim sobre les persones qualificades com a desafectes.

Continuant en aquesta línia, també pretenc fer un seguiment exhaustiu de la premsa del règim a la ciutat, les revistes *Estilo* i *Vallès* entre 1939 i 1943 i, en especial, del llenguatge que configura un discurs sancionador, de càstig constant contra els vençuts ja que «l'ús d'aquest llenguatge té uns objectius clars. Dins d'un context repressiu, que aspirava a esborrar totalment qualsevol vestigi de resistència i a derrotar absolutament i definitivament els vençuts, la repetició constant i en tots els àmbits d'aquests estereotipus contribueix decididament a configurar una memòria col·lectiva de les etapes anteriors notòriament desfigurada».⁵

⁵ Mir i altres. Op. Cit. Pàg. 214.

Objectius

L'objectiu de la proposta parteix de la necessitat de posar de relleu la memòria històrica sobre uns fets que van colpir de manera extraordinària tant la nostra ciutat, com Catalunya, com tot l'Estat espanyol i el seu abast esfereïdor.

162

Concretant més, volem saber l'abast de la repressió franquista. Així, volem contestar preguntes com quants granollerins van romandre als camps de concentració els anys 1939 i 1940? Quants granollerins i granollerines van ser jutjats i inculpats pel Tribunal de Responsabilidades Políticas? Quants treballadors municipals van ser depurats l'any 1939? Quants van ser perseguits a causa de la «desafecció» cap al nou ordre? Quants van morir a conseqüència de la repressió?

Cal dir que aquestes preguntes, fora que en el capbussament que estem ja fent en l'Arxiu Municipal (AHMG, a partir d'ara) i en els atres no trobem noves dades, han estat respostes per Joan Garriga en les seves investigacions, però creiem important, atès el volum d'informació, tornar a buidar la documentació, en especial les llistes de depurats i les caixes d'aval que hi ha a l'AHMG, la qual cosa no s'ha fet fins ara pel seu gran abast.⁶

Encara més important que això, creiem que cal fer una feina més exhaustiva sobre les persones més fortament represaliades. Qui eren? De què se'ls acusa? Com se'ls sanciona? Tot això ho farem sobre la informació facilitada per la Causa General, els expedients de depuració municipal, la informació del Tribunal Regional de Responsabilidades Políticas, els expedients dels acusats de maçoneria, els presoners de camps de concentració, ... i en aquesta part hi haurà també un rastreig per poder obtenir informació oral de persones (els afectats, els seus fills, amistats, coneguts,...) que ens doni més dades.

Un tercer objectiu d'aquesta investigació és esbrinar com s'exercien els altres mecanismes repressius: por, humiliació, impotència, la discriminació social, política, religiosa, econòmica, ideològica, la

⁶ Ens referim a les caixes d'aval que inclouen informes de més de 1300 persones, i les llistes de persones depurades, que afecten més de 1.600 granollerins, molts dels quals seran després investigats pels diferents òrgans.

fam, la por, els genocidis culturals, etc. Per tot aquest apartat, creiem que la documentació municipal (en concret la corresponència i informes del Servei d'informació Municipal) ens aportarà dades, també les revistes *Vallés* i *Estilo* i al final, un altre cop els testimonis orals.

A l'últim, volem esbrinar qui va participar de la repressió. Sabem els organismes que ho varen fer: l'exèrcit, la Guàrdia Civil, la Policia Municipal, FET i JONS, El Servei d'Informació de l'Ajuntament, els organismes judicials i la Comissió Gestoria Municipal. Però qui eren els granollerins que hi participaren? Per què? Quins interessos representaven? Aquestes són preguntes importants que hem d'arribar a contestar.

Fonts documentals

- Carpeta , Responsabilitats Polítiques, 1939-1940. AHMG. Denúncies trameses al Tribunal Regional de Responsabilitats Polítiques en el nombre de 241.
- Causa General de la Revolució Marxista en Barcelona y su provincia. Pieza separada núm. 73. Ayuntamiento de Granollers. Archivo Histórico Nacional, Madrid AHN. Còpia incompleta a l'Arxiu Històric de Granollers a Gobierno Interior. Responsabilidades políticas. Años 1939-1942. Lligall corresponent a la Causa General. Caixes 1.474/81, 1.491/33, 1.591/1. 397 cares que inclouen dades de familiars de les víctimes i dels integrants més destacats del Comitè Revolucionari.
- Delegación Provincial de Información e Investigación de FET y de las JONS de Barcelona, delegación comarcal de Granollers. Volum III de la Causa General de la Revolució Marxista en Barcelona y su provincia. Archivo Histórico Nacional, Madrid.
- Lligalls, Gobernación, 1939-40-41. AHMG. Contenen dades sobre el personal municipal que es volia depurar.
- Correspondència, febrer 1939. AHMG. Trobem les trenta-tres declaracions jurades de persones cessades de la seva feina a l'Ajuntament durant la Guerra. Llista dels presoners de diversos camps de concentració el 16 de febrer de 1940 i dates posteriors, que inclou 275.

- Personal, 1936-1939 i 1939-40. Depuraciones; Personal 1940-49. AHMG
- Expedientes de depuración, año 1941. Carpetas 261, 267. AHGCB.
- Expedientes de Responsabilidades Políticas (caja 315. Fondos Antiguos). 1940-45. AHGCB. Inclou 70 sobreïments del Jutjat de 1a. Instància de Granollers.
- Dades dels llibres de detinguts a la presó o dipòsit municipal, anys 1939-40. AHMG. Fitxes amb dades diverses dels empresonats per tot tipus de delictes.
- Gobierno interior. Responsabilidades políticas. 1939-1940. Relación de prisioneros por orden alfabético de apellidos. De Gobierno interior, responsabilidades políticas. Años 1939-1940. Lligalls 12, 13 i sense número. AHMG. Fitxes dels granollerins obligats a complir lleves amb moltes dades i dels que es troben als camps. Informes de la Guàrdia Civil i de la delegació de la FET i JONS de Granollers.
- Fitxer de la Policia Municipal. AHMG. Inclou 252 fitxes amb diverses dades.
- Lligall. Gobierno Interior. Responsabilidades Políticas. Años 1939-1940. Lista de los individuos presentada a depuración. Llibre-carpeta amb 1610 granollerins que havien de ser depurats. AHMG.
- Lligall. Gobierno Interior. Responsabilidades Políticas. Años 1939-1940. Relación de los avales aprobados por el Servicio de Información. Caixes d'avals 1939-43. AHMG. Caixa 1 de 1939, avals números 410 a 750 i 1210 a 1249, Caixa 2 anys 1939-40, avals números 1.250 al 1.300, 1401 a 1500, 1501 a 1600 i 1 al 99. Caixa 3 any 1940, avals números 251 a 409 i 1100 a 1200 i 1601 a 1800, Caixa 4 anys 1941-42, avals números 1801 al 1879, 1882 al 1979 i 100 al 250, Caixa 5 de 1943, avals números 1301 a 1400 i 1380 a 2129 i 2130 al 2210.
- Archivo Histórico Nacional. Sección Guerra Civil. 12 expedients de persones acusades de ser maçones. que també són dipositats a la Biblioteca Popular Arús de Barcelona i lligalls corresponents a

l'Inventari de la Documentació de la Generalitat de Catalunya.

- Lligall. Gobierno Interior. Responsabilidades Políticas. Años 1939-1940. Relación de los individuos clasificados como desafectos por el Servicio de Información. AHMG. Relació amb nom i cognoms de 53 persones.
- Sessions del 23 de novembre i 28 de desembre de 1939. AHMG. Presentació de les conclusions de la Comissió depuradora municipal. Expedientes de depuración año 1941. Carpetas 261, 267. AHGCB.

Bibliografia

BARBAGALLO, F. I BORDERIAS, C. et al: *Franquisme. Sobre resistència i consens a Catalunya (1938-1959)*. Crítica, Barcelona, 1990.

CAMPS, Albert et al.: *Granollers, 1936-1939, conflicte revolucionari i bèl.lic.* Ajunt. de Granollers, Oikos-tau, 1990.

DD.AA: «La llarga postguerra 1939-1960». *Història, política, societat i cultura dels Països Catalans*. Vol. 10. Enciclopèdia Catalana, 1997. Dirigida per Borja de Riquer.

GARCIA I FONTANET, Àngel: «Un aspecte de la repressió franquista de la postguerra: la Ley de Responsabilidades Políticas»; dins Risques, Vilanova i Vinyes, ed. *Les ruptures de l'any 1939*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2000. Pàg. 129-152.

GARRIGA I ANDREU, JOAN: *Granollers, caciquisme i fractura democràtica (1848-1939)*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2003.

GARRIGA I ANDREU, Joan: *Franquisme i poder polític a Granollers, 1939-1975*. Tesi doctoral dirigida per Borja de Riquer. UAB, 2000.

MARÍN I CORBERA, Martí: «El nou poder local»; dins Risques, Vilanova i Vinyes, ed.: *Les ruptures de l'any 1939*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2000. Pàg. 55-67.

MIR, Conxita; CORRETGÉ, Fabià; FARRÉ, Judit; SAGUÉS, Joan: *Repressió econòmica i franquisme: L'actuació del Tribunal de Responsabilitats Polítiques a la província de Lleida*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1997.

PLANAS I MARESMA, JORDI: «Manifestacions del feixisme a Granollers (1939-1945)». *Lauro*, Museu de Granollers, desembre de 1998, núm. 15.

RIQUER, B. De: «El franquisme i la transició democràtica (1939-1988)». *Història de Catalunya*, vol. VII. Edicions 62, Barcelona, 1989.

SUÁREZ i GONZÁLEZ, M. Àngels: *La Segona República i la Guerra Civil a Mollet del Vallès*, Centre d'Estudis Molletans, Mollet 2000.

SUBIRÀ, Jòan: *La Premsa a Granollers (1882-1982)* Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1982.

Francesc VILANOVA I VILA-ABADAL: *Repressió política i coacció econòmica*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona, 1999.

Eduard Navarro i Doménech
Historiador